

گرفته شد. بنابراین، اجراهای مشارکتی را به گونه‌ای طراحی کردیم که کودکان بتوانند در بستری خارج از کلاس، به زبان انگلیسی و فرانسوی مشارکت کنند. در این اجراها، هیچ کلمه‌ای به زبان فارسی به کار نمی‌رود؛ از ابتدای ورود کودکان تا پایان اجرا، تمامی تعاملات به انگلیسی یا فرانسوی انجام می‌شود. این تجربه بازخورد بسیار خوبی از خانواده‌ها به همراه داشته است، زیرا کودکانی که در ابتدا خجالتی بودند، با حضور در این محیط، به مرور شروع به صحبت و مشارکت می‌کنند و توانایی بیان خود را ارتقا می‌دهند. ما در طراحی اجرا، سطح‌بندی توانایی پاسخ‌دهی کودکان را در نظر می‌گیریم؛ بدین معنی که اگر تسلط کودک به زبان محدود باشد، در همان حد پاسخ می‌دهد و بخشی نیز صرف شنیدن زبان می‌شود. این شیوه تجربه واقعی‌تری نسبت به محیط‌های کلاسی ارائه می‌دهد و موجب می‌شود کودکان به شکل عملی با زبان درگیر شوند.

تشبیه کنیم. امروز حتی در مجتمع‌های تجاری به ما پیشنهاد می‌دهند که با اجرای تئاتر، علاوه بر کار هنری، آن مجموعه نیز دیده شود. این برنامه‌ها گرچه تک و پراکنده‌اند، اما از نظر اقتصادی اندکی برای ما بهترند.

در این اجرا چند اجراگر دارید و تمرینات این کار چه مدت زمان برد؟

اجراگران ما شامل دو کودک و چهار بزرگسال است. تمرینات ما گاه در حین اجرای پروژه‌های دیگرمان و به صورت موازی پیش می‌روند اما بیشترین زمان ما همواره صرف پژوهش، متن و شکل‌دهی اجرایی می‌شود، که برای این اجرا تقریباً نزدیک یک سال طول می‌کشد. تمرین با اجراگران کودک و بزرگسال، شامل ۱۰ تا ۲۰ جلسه است. بخش فیزیکی اجرا، یعنی فعالیت‌های بدنی و حرکتی که شخصیت «چیستی» انجام می‌دهد، بیشترین زمان تمرین را به خود اختصاص داده است.

پاسخ داد: «من خیلی فیلم می‌بینم». ما نیز تأیید کردیم که فیلم خوب هم می‌تواند همچون کتاب، همراه خوبی باشد و اطلاعات ارزشمندی در اختیار کودک قرار دهد. در واقع، او را به این مسیر جذب کردیم، بدون آن که در برابرش گارد بگیریم یا او را پس بزنیم. پس از آن با والدینش وارد گفت‌وگو شدیم تا بتوانیم برخی نکات را مطرح کنیم و توضیح دهیم که در گذر زمان، اگر کتابی متناسب با علاقه کودک انتخاب شود، می‌تواند ارتباط او را با کتاب برقرار کند. زیرا ممکن است او کتاب‌هایی را خوانده باشد که باعث دلزدگی‌اش شده است. این‌ها همان موقعیت‌هایی هستند که ما در روند اجرا با آن‌ها مواجه می‌شویم و پاسخ‌های ما می‌توانند موجب جذب یا پس‌زدن کودک شوند. در این مسیر ما واکنش‌ها و بازخوردهای کودکان را می‌بینیم. اگر متوجه حساسیت‌های خاصی در رفتار کودک شویم، بی‌آنکه او متوجه شود، با والدینش صحبت می‌کنیم. در برخی اجراها نیز روانشناس کودک در همان لحظه حضور دارد. برای نمونه، در یک اجرای دوازده ساعته می‌توانیم واکنش‌های متنوعی از کودکان ببینیم؛ به‌ویژه در اجراهایی که آزاد و مشارکتی‌اند. گاه رفتارهایی بروز می‌دهند که والدینشان هرگز در محیط‌های دیگر مشاهده نکرده‌اند. در چنین مواقعی، روانشناس وارد گفت‌وگو با خانواده می‌شود و نکات مثبت، اصلاحی یا کمک‌کننده را یادآوری می‌کند. این همان آیت‌های جانبی است که در تئاتر مشارکتی رخ می‌دهد و موجب می‌شود ما به‌طور واقعی حس هنر کاربردی را تجربه کنیم و از آن لذت ببریم و هدف صرفاً اجرایی یک تئاتر کودک نیست.

با مفهوم موزه آشنا کنیم. در این مسیر اجراها را به داخل موزه‌ها بردیم و فضایی که به ظاهر خشک و رسمی است، برای کودک به محیطی لذت‌بخش تبدیل شد تا اساساً بفهمد چرا باید به موزه برود. ما از این نقطه آغاز کردیم که «چرا کودکان باید به موزه بروند؟» بنابراین در مجموعه سعدآباد و کاخ نیاوران، طی دو سال نمایش‌های مختلفی را تولید کردیم. برای هر موزه یک نمایش جداگانه و مشارکتی طراحی شد که بر مبنای همان موضوع و محتوای موزه شکل گرفت. کودکان هم حرکت می‌کردند و آثار را می‌دیدند، و هم در قالب یک نمایش مشارکتی با محتوا درگیر می‌شدند. بنابراین، تئاتر حرکتی و مشارکتی به‌ویژه شاخص آثار ما تبدیل شد.

در نمایش «چیستی» چیود؟ بیشتر به چه موضوعاتی می‌پردازید؟

خانم نگین نارنجی داستانی به نام «چیستی» نوشتند که بر پایه دو پرسش بنیادین فلسفی برای کودکان است: «ما چرا به این دنیا آمده‌ایم؟» و «هدف ما در این دنیا چیست؟» در این روایت، واژه «چیستی» به یک شخصیت نمایشی تبدیل می‌شود که مدام می‌پرسد: «من کی هستم؟ چرا آمده‌ام؟ و اینجا کجاست؟» در جریان ماجرا، هم ما پیشنهاداتی ارائه می‌دهیم و هم کودکان و مخاطبان نظرات خود را بیان می‌کنند در حالی که انگار ناخودآگاه درباره خودشان حرف می‌زنند. بازخورد بسیاری از خانواده‌ها این بود که پس از اجرا، کودکان در خانه درباره این پرسش‌ها و مسیر شناخت با آنها گفت‌وگو کرده است. البته بخش مهمی از این فرایند به مهارت اجراگران در پیشبرد داستان بستگی دارد و صرف اجرای این داستان به‌تنهایی نمی‌تواند تأثیر عمیقی بر کودک بگذارد. آنچه اهمیت دارد این است که کودکان واقعاً درگیر شوند و از طرف دیگر چون موضوع بسیار حساسی است، یک واکنش یا پاسخ اشتباه می‌تواند زیربنای ذهنی کودک را درباره این پرسش بنیادین که «چرا آمده‌ام و چگونه باید مسیرم را پیدا کنم» متزلزل کند.

در این راستا مسلمانان و واکنش همه مخاطبان یکسان نیست با این شرایط متفاوت چگونه روبرو می‌شوید؟

ببینید مثلاً ما در یکی از بخش‌ها پیشنهاد می‌دهیم که «باید سفر برویم، ماجراجویی کنیم، گفت‌وگو داشته باشیم و کتاب بخوانیم». در همین موقع، کودکی با جدیت وارد بحث شده و می‌گوید: «من کتاب دوست ندارم» خب ما همیشه تبلیغ می‌کنیم که کتاب خوب است اما اینجا دیگر نمی‌توان به کودک این جمله را گفت زیرا در ذهن او جا افتاده است که کتاب را دوست ندارد. ما نیز در این جا با او مقابله نکردیم، بلکه پرسیدیم: «خب، تو چه چیزی را دوست داری؟» او

بازه سنی مخاطبان این نمایش چیست؟

بازه سنی مخاطبان به دو گروه تقسیم شده است: گروه اول، خردسالان بین سه تا هفت سال و گروه دوم، کودکان هفت تا تقریباً ۱۱ یا ۱۲ سال. چون، برخی نوجوانان نیز در اجرا حضور داشتند. برخی از آن‌ها با فضای مشارکتی ارتباط برقرار کردند و درگیر اجرا شدند، بدون آن که ما مانوری روی گروه نوجوان در این اجرا داده باشیم. این تجربه باعث شد تا به فکر اجرای ویژه برای نوجوانان نیز باشیم، زیرا برخی نوجوانان تمایل داشتند وارد فضای مشارکت شوند، اما بعضی دیگر از این تجربه دور ماندند. اجرای ما ویژگی‌های خاصی دارد؛ مثلاً موسیقی آن کاملاً کلاسیک و سنگین است و شادی کاذب ندارد. این رویکرد باعث شده است نوجوانان نیز با همان حس کودک درون، تجربه مشارکت را داشته باشند.

سخن پایانی

از تیم خود صمیمانه تشکر می‌کنم که همواره با پشتکار و خلاقیت در کنار ما بوده‌اند. گروه «آزمایشگاه تماشاگران تئاتر نارنجی» در واقع گروهی است متشکل از اجراگران، تسهیل‌گران و مخاطبانی است که بسیاری از آن‌ها سال‌هاست با ما همراهی کرده‌اند و این اتفاق به‌تنهایی از جانب من قابل تحقق نیست؛ از طراح پوستر گرفته تا اجراگران و سایر عوامل، همگی در شکل‌گیری این کار مؤثر هستند. «من» در این کار معنا ندارد، زیرا هر چقدر من متنی آماده کنم، بدون همکاری جمعی و تعامل اتفاقی رخ نخواهد داد.

یکی دیگر از ویژگی‌های این کار، اجرای برنامه با زبان‌های مختلف است. لطفاً در این مورد بگویید.

ما به سه زبان از جمله فارسی، انگلیسی و فرانسوی این کار را اجرا می‌کنیم. این تصمیم به دلیل اینکه این روزها در بسیاری مهدها، مدارس و مراکز آموزشی، کودکان با زبان‌های انگلیسی و فرانسوی آشنا می‌شوند

